

УДК 352.07

Л. Смолова

ІНСТИТУТ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ПРЕДСТАВНИЦЬКИХ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ

Досліджено категоріально-понятійну сутність поняття “відповідальність”. Визначено види відповідальності та обґрунтовано логічність використання терміна “публічна відповідальність” при вивченні та вдосконаленні інституту відповідальності представницьких органів місцевого самоврядування.

Ключові слова: представницькі органи місцевого самоврядування, відповідальність, юридична відповідальність, політична відповідальність, моральна відповідальність, перспективна відповідальність, ретроспективна відповідальність, публічна влада, публічна відповідальність.

В умовах сучасних трансформаційних процесів, що відбуваються в Україні, досить помітним є брак відповідальності публічної влади перед народом як на загальнодержавному, так і на місцевому рівнях. У цьому не останню роль відіграє здебільшого декларативний, а не реальний тип механізму відповідальності органів державної влади та органів місцевого самоврядування й відповідних посадових осіб, що закріплені у чинному законодавстві України. Поняття “відповідальна влада” чи не вперше відкрито було поставлено під час Помаранчевої революції, однак до цього часу якісних позитивних змін у напрямку підвищення чи зміцнення механізму відповідальності влади не відбулося.

Інститут відповідальності в місцевому самоврядуванні є важливою гарантією місцевого самоврядування. Однак на сьогодні він залишається все ще малодослідженим. Зокрема, поза увагою дослідників залишається і проблема відповідальності представницьких органів місцевого самоврядування, які, на думку професора В. Фадєєва, є головним каналом реалізації суверенітету народу та є основою демократичного розвитку держави і суспільства, гарантом забезпечення інтересів народу на всіх територіальних рівнях публічної влади [1]. Вони є найбільш наближеними до територіальних громад, найкраще обізнані з повсякденними спільними проблемами мешканців, а тому від них очікується ефективна робота щодо створення умов як для самореалізації членів територіальних громад, так і середовища їх життєдіяльності.

У законодавстві України відсутні норми, які б чітко регламентували суть та умови настання відповідальності представницьких органів місцевого самоврядування, немає чітко визначеного виду відповідальності, який може застосовуватися як до рад загалом, так і депутата зокрема. Окрім того, жоден документ не дає визначення терміна “відповідальність представницьких органів місцевого самоврядування”. Існують й інші проблеми, які потребують нагального вирішення, оскільки будь-яка термінологічна невизначеність може призвести до використання різних корупційних схем та зловживань у сфері місцевого самоврядування.

З огляду на зазначене вище, дослідження інституту відповідальності представницьких органів місцевого самоврядування набирає особливої ваги та актуальності. Подібні дослідження потрібні не лише для розробки теоретичних концепцій,

а й для вироблення практичних рекомендацій та конкретних пропозицій з метою вирішення порушеної нами проблеми.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, що стосуються означуваної проблематики, свідчить про те, що теоретичні і практичні аспекти відповідальності представницьких органів місцевого самоврядування, на жаль, в силу об'єктивних і суб'єктивних чинників не піддавалися ґрунтовному вивченню та ще не стали предметом розгорнутих наукових досліджень. Безперечно, необхідно відзначити цінність робіт українських вчених, таких як: О. Батанов, В. Погорілко, О. Фрицький, С. Гусарев, А. Олійник, О. Слісаренко, П. Любченко, В. Шаповал, В. Куйбіда, Ю. Тодика, які досліджували окремі аспекти проблеми відповідальності в системі місцевого самоврядування. Але, як правило, у зазначених працях приділялася увага здебільшого питанням відповідальності виконавчих органів та посадових осіб місцевого самоврядування, а відповідальність представницьких органів залишалася поза увагою дослідників. Л. Лабенська та О. Чернецька відповідальність представницьких органів розглядали лише як один із елементів правового статусу депутатів місцевих рад.

А тому метою статті є комплексне дослідження категоріально-понятійної сутності поняття “відповідальність” та її видів; визначення виду відповідальності, який може застосовуватися до представницьких органів місцевого самоврядування.

Як переконливо свідчить історичний і міжнародний досвід, авторитетною, впливовою, а головне – ефективною, може бути тільки та влада і, відповідно, таке управління, які відбуваються на основі усвідомлення і здійснення відповідальності – юридичної, політичної, моральної. Відсутність відповідальності у носіїв публічно-владних повноважень та, як логічний наслідок цього, значна недовіра з боку територіальних громад до місцевої влади негативно позначаються на процесах розвитку місцевої та регіональної демократії, залишаючи її осторонь євроінтеграційних процесів.

Проблему відповідальності представницьких органів місцевого самоврядування необхідно розпочати зі з'ясування змістовного навантаження, яке несе в собі поняття “відповідальність”, оскільки неправильне тлумачення тих чи інших термінів досить часто стає причиною незрозуміння явища загалом.

Дослідивши словниковий матеріал щодо етимології слова “відповідальність”, ми дійшли висновку, що на сьогодні існує декілька поглядів щодо розгляду цього питання. Зокрема, Етимологічний словник української мови подає інформацію про те, що слова “відповідь”, “відповідальний”, “відповісти”, “відповідач”, “відповідний”, “відповідник” походять від слова “відати”, тобто, “знати” (давньоруською мовою – “вѣдѣти”, російською – “ведать”, білоруською – “ведаць”), яке, своєю чергою, іде від слова “віда”, що означає “звістка”, “повідомлення”. В праслов'янській мові слово “відати” писалося і звучало як “vѣdĕti” – “знати” і було спорідненим з пруським “waidimai” – “знаємо” та давньоіндійським “véda” – “знаю”. Пізніше, очевидно, в індоєвропейській прамові, дієслово розпалося на два слова, одне з них із значенням “бачити” (праслов'янською мовою “vĭdĕti”), а друге – із значенням “знати” (праслов'янською мовою “vĕdĕti”) [2].

Таке тлумачення етимології слова “відповідальність” ми вважаємо найбільш влучним, оскільки іменник “відповідальність” є спільнокореневим із зазначеними вище словами, несе схоже з ними смислове навантаження, може складати з ними один семантичний ряд та, скоріше за все, утворений від прикметника “відповідальний”, а тому можна підсумувати, що він теж походить від слова “відати”, а, отже, відповідальність, бути відповідальним – означає, насамперед, знати, мати про щось уявлення, розуміти.

В. Даль дещо ширше тлумачить значення слова “вѣдать”, надавши такі визначення цього слова, як: знати, мати про щось відомості, вести, відомість, знання; завідувати або правити, управляти, розпоряджатися по праву [3].

М. Фасмер робить припущення, що слово “відповідальність” походить від слова “вет”, яке заклало походження і таких російських слів, як “ответ”, “совет”, “ответить”, “вече” тощо. Давньоруське слово “вет” (“вѣтъ”) означало “рада, угода”. Мовознавець також не відкидає версію, що слово “відповідальність”, маючи спільний корінь із давньопруськими словами “waitiāmai” (“ми говоримо”), “waitiāt” (“говорити”) та литовським словом “vaitenù” (“суджу, обговорюю, вважаю”), може походити і від цих слів [4], що, на нашу думку, дає можливість значно розширити погляд на його етимологію. Таким чином, за М. Фасмером, “відповідальність”, хоча й непрямо, може означати “рада, угода, говорити, обговорювати”.

К. Муздибасєв робить висновок, що етимологічно слово “відповідальність”, можливо, походить від слова “віщати”, яке, своєю чергою, іде від старослов’янького “віче” – “рада, угода, порозуміння” [5].

Тлумачення слова “відповідальність” в українській, французькій, німецькій, англійській та російській мовах майже співпадає та тісно пов’язане з поняттями “обов’язок”, “підзвітність”, “угода”, свободою прийняття рішень людиною, внутрішнім усвідомленням відповідальності за свої вчинки, що має на меті пошук мирних форм співіснування різних соціальних груп. Так, згідно з Великим тлумачним словником української мови, відповідальність – це покладений на когось або взятий на себе обов’язок відповідати за певну ділянку роботи, справу, чиїсь дії, вчинки, слова; притягати до відповідальності означає: вважаючи когось винним, вимагати звіту за його вчинки перед судом, органами влади тощо; серйозність, важливість справи, моменту тощо [6].

Схоже визначення знаходимо у Тлумачному словнику російської мови В. Даля: відповідальність – це обов’язок відповідати в чомусь, за щось, необхідність поручительства за щось, обов’язок дати звіт [7].

Згідно з Оксфордським словником англійської мови, іменник “responsibility” означає:

- 1) стан особи чи наявність обставин, за яких особа зобов’язана мати справу з чимось або здійснювати контроль над іншою особою;
- 2) стан особи чи наявність обставин, за яких особа є відповідальна за вчинене (скоєне) або вважається винна;
- 3) моральний обов’язок особи поводити себе ввічливо по відношенню до інших осіб чи щодо інших осіб;
- 4) можливість або здатність особи діяти самостійно чи приймати рішення за власною ініціативою (під свою відповідальність);
- 5) справа, яку особа зобов’язана виконати як частину роботи, службових функцій чи юридичного обов’язку (якщо іменник вжитий у множині – “responsibilities”) [8].

Термін “відповідальність” використовується у різних науках: психології, соціології, етиці, праві та інших. Говорять про юридичну, економічну, політичну, екологічну, моральну, професійну відповідальність. У кожній із наук він охоплює різну предметну область, з чого можна зробити висновок про те, що термін “відповідальність” має полісемантичне значення, а сама проблема відповідальності є надзвичайно багатогранною.

Здебільшого при визначенні терміна “відповідальність” у довідникових та енциклопедичних джерелах з психології [9 – 11] увага акцентується на притаманній людині внутрішній відповідальності як важливій моральній якості, що допомагає особистості безконфліктно співіснувати у суспільстві.

Як зазначає О. Плахотний, термін “відповідальність” вперше узаконив у філософії Дж. Міль. Основою характерного для філософа розуміння відповідальності лежить ідея соціальної справедливості, ідея врахування зв’язку людини з оточуючим суспільним середовищем: “Всі дії, які, вочевидь, складають обов’язки людини, вона повинна виконувати під страхом справедливої відповідальності перед суспільством”. Своєю чергою, основи сучасного розуміння відповідальності як всього народу (суспільства), так і кожного індивіда, заклав Г. В. Ф. Гегель у своїй праці “Феноменологія духу”, для якого відповідальність була ніщо інше, як розуміння людиною необхідності визначеної лінії поведінки [12].

В ході розвитку філософської думки розуміння відповідальності змінювалось і залежало як від історичних чинників, так і від контексту вирішення загальніших нагальних проблем епохи; кожному періоду розвитку людства притаманне своє бачення проблеми відповідальності, але будь-яке з них, безперечно, має велике значення для розуміння проблеми відповідальності на сьогодні.

Сучасна юриспруденція, розглядаючи поняття відповідальності, зосереджує увагу на розгляді відповідальності юридичної.

Думки вчених, що працюють у галузі юриспруденції, є співзвучними щодо визначення терміна “юридична відповідальність”, яка супроводжується застосуванням санкцій (засобів державного примусу) до правопорушника, внаслідок яких він повинен зазнати позбавлення певних благ. Водночас на сьогодні між дослідниками немає єдиного підходу у визначенні кількості видів юридичної відповідальності. Зокрема, особливо жваві дискусії тривають навколо конституційно-правової відповідальності як самостійного виду відповідальності.

Юридична відповідальність є різновидом соціальної відповідальності, яка виступає як основа всіх форм і видів відповідальності. Як зазначав Д. Бернштейн [13], соціальна відповідальність несе в собі генетичний код будь-якої відповідальності.

Доцільним, на нашу думку, є розгляд соціальної відповідальності у двох аспектах, залежно від того, якою є поведінка особи – соціально корисною чи соціально шкідливою: перспективному, або, як його називають ще, проспективному чи позитивному, та ретроспективному або негативному. Перспективна відповідальність характеризує позитивне ставлення особи до своїх вчинків, бажання зробити їх краще, розуміння їх важливості для суспільства. Це відповідальність за майбутню поведінку.

Своєю чергою, ретроспективна відповідальність – це відповідальність за раніше вчинене. Вона передбачає зовнішній вплив з боку суспільства, держави, інших осіб та є способом регулювання поведінки соціального суб’єкта за допомогою покарання. Залежно від спрямування заходів, які застосовуються, вона може бути правовою та неправовою. Як зазначає Л. Лабенська [14], правова (юридична) відповідальність – це передбачені нормами права примушення суб’єкта правопорушення терпіти певні негативні наслідки, які виражені в санкціях правових норм. А неправовою дослідниця вважає таку відповідальність, яка не регламентується нормами права і не передбачає застосування санкцій, передбачених відповідною нормою.

Ю. Шемшученко наголошує на тому, що класичними видами юридичної відповідальності за законодавством України є:

- дисциплінарна;
- адміністративна;
- цивільна;
- кримінальна.

Виділяють також конституційну і міжнародно-правову відповідальність, а в межах цивільної відповідальності – відповідальність договірну, солідарну, субсидіарну тощо [15].

Основні види неправової відповідальності:

- політична;
- моральна;
- релігійна;
- корпоративна тощо.

Одним із найдавніших видів відповідальності вважається моральна відповідальність, що розглядається як етико-правова категорія, яка визнає за людиною свободу волі і свободу морального вибору. Зробити моральний вибір – означає вільно самовизначитися стосовно етичних цінностей, шляхів та інструментарію для досягнення певної мети. Тобто, людина є відповідальною за виконання чи невиконання вимог морального обов’язку [16].

На сучасному етапі розвитку місцевої демократії в умовах формування громадянського суспільства все більшого значення набуває політична відповідальність як різновид соціальної відповідальності, що означає морально-психологічну настанову суб’єктів політики, засновану на глибокому розумінні сенсу й наслідків політичної діяльності та яка стосується державних чи національних лідерів, державних інститутів, партій, організацій, рухів та їх керівників, членів політичних об’єднань, а також самих держав перед міжнародним співтовариством. Оцінити діяльність суб’єкта та визначити конкретну міру його політичної відповідальності можна шляхом зіставлення реальної діяльності та її результату з інтересами держави, класу, партії тощо, щодо яких цей суб’єкт свідомо взяв на себе відповідальність [17].

Ю. Шведа розглядає політичну відповідальність як вимогу до політиків бути зваженими у своїх висловлюваннях і вчинках, робити заяви і ухвалювати рішення з урахуванням того, як вони будуть сприйняті громадськістю, політичними партнерами і суперниками, як вплинуть на досягнення мети і захист інтересів. Це також зобов’язання громадянського чи державного діяча звітувати перед спільнотою, інтереси якої він узавсяв репрезентувати й захищати [18].

Експерти Венеціанської комісії, розглядаючи у березні 2013 р. ситуацію, яка склалася навколо засуджених колишнього Прем’єр-міністра України Ю. Тимошенка та экс-міністра внутрішніх справ України Ю. Луценка, наголосили на необхідності розмежування економічної та політичної відповідальності, зауваживши, що термін “політична відповідальність” включає всі шляхи притягнення чиновника до відповідальності за його політичні дії, у тому числі критику в парламенті й ЗМІ, поразка на виборах, спостереження з боку парламенту, необхідність відзвітуватися на засіданнях комітетів... Крайньою формою притягнення до політичної відповідальності є висловлення недовіри, яка спричиняє відставку уряду” [19].

Глибоке дослідження поняття “відповідальність” дає нам право стверджувати, що феномен відповідальності – явище надзвичайно складне та багатогранне.

Відповідальність органів місцевого самоврядування та їх посадових осіб – важливий елемент їхнього правового статусу. З прийняттям Закону України “Про місцеве самоврядування в Україні” від 21.05.1997 р. було закладено правову основу відповідальності органів та посадових осіб місцевого самоврядування. У IV-му розділі цього акта закріплено основні положення, що стосуються відповідальності органів та посадових осіб місцевого самоврядування перед територіальною громадою, державою, юридичними і фізичними особами та принципи її реалізації [20].

Водночас у юридичній та науковій літературі все ще спірним залишається питання щодо виду відповідальності у системі місцевого самоврядування.

Враховуючи специфіку формування представницьких органів місцевого самоврядування, на нашу думку, їм притаманна, здебільшого, перспективна відповідальність. Як зазначає Н. Заяць, лише позитивна відповідальність покладає на депутатів певні обов’язки, що мають правове спрямування і стимулюють їх активність у прийнятті рішень, ініціативність у виконанні своїх обов’язків. Заслужовує на увагу слушне зауваження дослідника з приводу того, що суб’єкти відповідальності виконують свої обов’язки не лише під впливом примусових, каральних санкцій, правових заборон; вони можуть вільно здійснювати свій вибір та виконувати приписи правових норм не через страх бути покараним, а свідомо та добровільно, керуючись почуттям гідності, особистого та службового обов’язку, отримуючи задоволення від високопрофесійно виконаного обов’язку. “Чим вище рівень в позитивному сенсі, тим рідше настає ретроспективна відповідальність”, – зауважує Н. Заяць [21]. Водночас, як показують складні реалії сьогодення, досить часто саме відсутність перспективної відповідальності у представницьких органів місцевого самоврядування може стати приводом для настання однієї з форм ретроспективної відповідальності: політичної, моральної, правової.

Відповідно до Закону України “Про місцеве самоврядування в Україні”, представницькі органи місцевого самоврядування несуть відповідальність перед територіальною громадою, державою, юридичними та фізичними особами. Кожен із цих напрямів, утворюючи цілісну концепцію відповідальності, одночасно потребує окремого розгляду, формування відносно самостійного механізму реалізації та пошуку ефективних методів його зміцнення.

Відповідальність представницьких органів місцевого самоврядування перед державою настає на основі відповідного рішення суду за порушення ними Конституції або законів України; у випадку якщо рада прийняла рішення з порушенням Конституції України, законів України, прав і свобод громадян, ігноруючи при цьому вимоги компетентних органів при приведенні цих рішень у відповідність із законом; якщо сесії ради не проводяться без поважних причин у терміни, встановлені законом України “Про місцеве самоврядування в Україні”, або рада не вирішує питань, віднесених до її відання.

Відповідальність представницьких органів місцевого самоврядування перед юридичними і фізичними особами настає унаслідок неправомірних рішень, дій або бездіяльності, прийняття акта, що порушує права і свободи громадян.

Спори про поновлення порушених прав юридичних і фізичних осіб, що виникають унаслідок рішень, дій чи бездіяльності органів або посадових осіб місцевого самоврядування, вирішуються у судовому порядку [22].

На нашу думку, пріоритетному розгляду підлягає відповідальність представницьких органів місцевого самоврядування перед територіальними громадами за реалізацію наданих їм законом повноважень та яка настає у разі їх невиконання або неякісного

виконання у формах дострокового припинення повноважень ради за рішенням місцевого референдуму та відкликання депутата місцевої ради.

Загалом же, при розгляді питання про відповідальність представницьких органів місцевого самоврядування доцільним, на нашу думку, є використання терміна “публічна відповідальність”. Аби довести логічність використання прикметника “публічна”, звернемося до етимології та значення слова “публічний”.

Розгорнуту інтерпретацію етимології слова “публічний” подано в Етимологічному словнику української мови. Зазначено, що слово “публічний” виникло з латинського *publicus* “народний”, що постало внаслідок контамінації латинського *poplicus* “належний народові”, утвореного від *populus* “народ” і *publicus* “належний дорослим”, похідного від *pubes*, “волосся, що з’являється при повнолітті; дорослі; народ”, спорідненого з латинським *puer* “хлопець” [23].

Як зазначає М. Фасмер, слово “публічний” прийшло через польське “*publiczny*” із латинського *publicus*” (суспільний) [24].

Латинсько-український словник дає декілька визначень слова “*publicus*” (публічний) – людовий, народний, громадський, державний та інші [25].

У тлумачному словнику В. Даля, аналогічно, подано декілька значень цього слова: публічний – всенародний, оголошений, явний, відомий; для республіки, суспільства влаштований, народний, загальнонародний, вселюдний; спільний для всіх, такий, що належить громаді [26].

Більш розширене визначення подано у Новому тлумачному словнику української мови: публічний – який відбувається у присутності публіки, людей; прилюдний, привселюдний, гласний, відкритий; призначений для широкого відвідування, користування; громадський; загальний; загальнодоступний [27].

Англо-український глосарій термінів і понять з аналізу державної політики та економіки англійське слово “*public*” перекладає як “громадський, публічний, державний” [28].

Для юриспруденції є характерним використання терміна “публічний” у словосполученні “публічна влада”. Так, у статті В. Погорілка, підготовленої для Політологічного енциклопедичного словника, публічну владу визначено як суспільно-політичну владу, народовладдя та подано основні види публічної влади, а саме:

– влада народу як безпосереднє народовладдя, безпосередня демократія (вибори, референдуми тощо);

– державна влада – законодавча, виконавча, судова;

– місцеве самоврядування – місцева публічна влада, що здійснюється, зокрема, територіальними громадами, представницькими органами місцевого самоврядування (радами), виконавчими органами рад, сільськими, селищними і міськими головами тощо.

Термін “публічна влада” аналогічний терміну “народовладдя”. Відповідно до ст. 5 Конституції України, носієм суверенітету і єдиним джерелом влади є народ. Народ здійснює владу безпосередньо і через органи державної влади та органи місцевого самоврядування [29].

У нашому випадку, коли ми говоримо про публічну владу у системі місцевого самоврядування, маємо на увазі, найперше, владу, здійснювану представниками місцевої публічної влади – представницькими органами місцевого самоврядування, радами і окремо взятим депутатом, від імені територіальних громад. Якщо йдеться про їх відповідальність, то вона, відповідно, повинна бути публічною. Сам термін “публічна” вказує на об’єкта та

суб'єкта такої відповідальності: це відповідальність народних представників, рад та депутатів, яких обрала громада представляти і захищати їх права та інтереси, перед територіальною громадою, фізичними і юридичними особами та державою.

Отже, публічна відповідальність представницьких органів місцевого самоврядування – це відповідальність, що виникає у сфері суспільно-правових відносин між представницькими органами місцевого самоврядування та територіальними громадами, фізичними і юридичними особами, органами державної влади внаслідок порушень першими чинного законодавства, ущемлення законних прав і інтересів людей, проявляється у перспективному та ретроспективному аспектах та передбачає застосування як правових, так і неправових видів юридичної відповідальності.

Подальші наукові розробки порушеної у статті проблематики мають стосуватися дослідження зарубіжного досвіду з питань відповідальності представницьких органів місцевого самоврядування та можливості його застосування в Україні.

Література

1. Фадеєв В. И. Депутатский мандат в Российской Федерации: конституционно-правовые основы [Текст] : учеб. пособ. / В. И. Фадеєв, М. В. Варлен. — М. : Норма, 2008. — С. 75.
2. Етимологічний словник української мови [Текст] : в 7 т. Т. 1 : А – Г / [Редкол. : О. С. Мельничук (гол. редактор), І. К. Білодід, В. Т. Коломієць та ін.]. — К. : Наукова думка, 1982. — С. 390, 391. — (Словники України).
3. Толковый словарь живого великорусского языка [Текст] : в 4 т. Т. 1 : А – З / Владимир Даль. — М. : Русский язык, 1981. — С. 329.
4. Этимологический словарь русского языка [Текст] : в 4 т. Т. 1 : А – Д / Макс Фасмер ; под ред. с предислов. Б. А. Ларина. — М. : Прогресс, 1964. — С. 305.
5. Муздыбаев К. Психология ответственности [Текст] / К. Муздыбаев. — Ленинград : Наука, 1983. — С. 7.
6. Великий тлумачний словник української мови [Текст] / [упоряд. Т. В. Ковальова]. — Х. : Фоліо, 2005. — 768 с.
7. Толковый словарь живого великорусского языка [Текст] : в 4 т. Т. 2 : И – О... — 779 с.
8. Оксфордський словник англійської мови [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://oxforddictionaries.com/definition/english/responsibility>.
9. Шадських Ю. Г. Психологія: Короткий навчальний словник: терміни і поняття [Текст] / Ю. Г. Шадських, В. М. Піча. — Львів : Магнолія-2006, 2008. — 276 с.
10. Ложкін Г. В. Психологія: терміни, поняття, визначення [Текст] : словн.-довід. / Г. В. Ложкін, І. Я. Коцан, В. А. Бараннік [та ін.] ; за заг. ред. Г. В. Ложкіна. — Луцьк : Волин. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2011. — С. 16.
11. Краткий психологический словарь [Текст] / [под общ. ред. А. В. Петровского, М. Г. Ярошевского]. — 2-е изд., расш., испр. и доп. — Ростов-на-Дону : Феникс, 1999. — С. 241.
12. Плахотный А. Ф. Свобода и ответственность (социологический аспект проблемы) [Текст] / А. В. Плахотный. — Х. : Изд-во Харьковского ун-та, 1972. — С. 14—17.
13. Бернштейн Д. И. Правовая ответственность как вид социальной ответственности и пути ее обеспечения [Текст] / Д. И. Бернштейн. — Ташкент : Изд-во ФАНУзбекской ССР, 1989. — 150 с.
14. Лабенська Л. Л. Правовий статус депутатів місцевих рад [Текст] : автореф. дис. на здоб. наук. ступ. канд. юрид. наук / Л. Л. Лабенська. — К. : [б. в.], 2004. — 20с.

15. Великий енциклопедичний юридичний словник [Текст] / за ред. ак. НАН України Ю. С. Шемшученка. — 2-е вид., перероб. і доп. — К. : Юридична думка, 2012. — 1020 с.
16. Савельєв В. П. Етика. Короткий навчальний словник: терміни, поняття, персоналії [Текст] / [Савельєв В. П.]. — Львів : Магнолія-2006, 2009. — С. 49.
17. Політологічний енциклопедичний словник [Текст] : навч. посіб. для студ. вищ. навч. заклад. / [упоряд. : В. П. Горбатенко, А. Г. Саприкін] ; за ред. Ю. С. Шемшученка, В. Д. Бабкіна. — К. : Генеза, 1997. — С. 52.
18. Шведа Ю. Р. Партії та вибори [Текст] : енциклоп. словн. / Ю. Р. Шведа. — Львів : Видавничий центр ЛНУ імені І. Франка, 2010. — 750 с.
19. Венеціанська комісія знайшла у справах Тимошенко і Луценка “право на помилку” [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://ukranews.com/uk/news/ukraine/2013/03/12/91847>.
20. Про місцеве самоврядування в Україні : Закон України № 280/97-ВР від 21.05.1997 р. // Відомості Верховної Ради України [Текст]. — 1997. — № 24. — С. 170.
21. Заяць Н. В. Особливості прояву позитивної конституційно-правової відповідальності в діяльності інститутів народного представництва / Н. В. Заяць // Науковий вісник Львів. державного ун-ту внутрішніх справ [Текст]. — 2010. — № 2. — С. 79—88.
22. Про місцеве самоврядування в Україні... — С. 170.
23. Етимологічний словник української мови [Текст] : в 7 т. Т. 4: Н–П... — С. 625.
24. Этимологический словарь русского языка [Текст] : в 4 т. Т. 3 : МУЗА – СЯТ... — 828 с.
25. Латинсько-український словар для середніх шкіл [Текст] / зладив Юліан Кобилянський. — Відень : [б. в.], 1912. — 660 с.
26. Толковый словарь живого великорусского языка [Текст] : в 4 т. Т. 3 : П... — 555 с.
27. Новий тлумачний словник української мови [Текст] : у 4 т. Т. 3 : ОБЕ – РОБ / [уклад. В. Яременко, О. Сліпущко]. — К. : Аконіт, 1998. — С. 843.
28. Кілієвич О. Англо-український глосарій термінів і понять з аналізу державної політики та економіки [Текст] / О. Кілієвич. — К. : Вид-во ім. Соломії Павличко “Основи”, 2003. — С. 292.
29. Політологічний енциклопедичний словник [Текст] / за ред. Ю. С. Шемшученка, В. Д. Бабкіна, В. П. Горбатенка. — 2-е вид., перероб. і доп. — К. : Генеза, 2004. — С. 553.

L. Smolova

INSTITUTE OF RESPONSIBILITY OF REPRESENTATIVE BODIES OF LOCAL SELF-GOVERNMENT

The categorical and conceptual nature of the concept of “responsibility” is researched. The types of responsibilities are defined and logic of using the term “public responsibility” in the study and improvement of the accountability institute of representative bodies of local self-government is grounded.

Key words: representative bodies of local self-government, legal responsibility, political responsibility, moral responsibility, the responsibility of prospective, retrospective responsibility, public authorities, public responsibility.